

PREZENȚA APELATIVULUI „MOȘIE” ÎN TOPONIMIA ACTUALĂ

IUSTINA BURCI*

În vechiul drept românesc, cuvântul *moșie*¹ făcea parte din vocabularul de bază utilizat în sistemul „juridic” al vremii, fiind sinonim, de regulă, cu noțiunea „pământ”.

Inventarul imobil care intră sub cupola termenului *moșie* este însă unul larg și variat; se pot încadra aici orice fel de obiecte geografice (*braniștea, grădina, livada, ogorul, pășunea, poiana, prisaca, vadul de moară, vatra satului, via* etc.) aflate în stăpânirea unei persoane, pornind, după cum o demonstrează documentele de arhivă, de la cele de mari dimensiuni – „Adică eu, uncheașul Stoica din Boteni și cu frate meu, Dragomir și cu frate meu, Micul și cu feciorii noștri scris-am zăpisul nostru ca să fie de mare credință la mâna lui Șarbu, nepotul lui Șerbu din Rucăr, precum să se știe că i-am vândut un *munte* (toate sublinierile din citate ne aparțin), care *munte* am avut noi la Rucăr, anume Boteanul Mare și Botenel cel Mic, în sus până în Vârful Păpușii și în jos până în pădure unde tulește plaiul în Râușor și alături precum să trage până în apă, drept bani gata, aspri 1 100”², și până la cele mai mici (obiectele puteau fi tranzacționate în întregime sau pe părți, de la caz la caz, în funcție de cota-parte din dreptul de proprietate asupra bunului, ori de starea economică a deținătorului – „Adică eu, unchiiașul Iane ot Păușești de

* Cercetător științific II, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: iustinaburci@yahoo.com

¹ *Micul dicționar academic* (MDA), vol. III, Literale I–Pr, București, Univers Enciclopedic, 2003, consemnează următoarele sensuri ale apelativului în discuție: „avere, proprietate funciară moștenită”, „orice bun moștenit”, „ereditar”, „proprietate funciară dobândită de cineva prin cumpărare, donație”, „proprietate mare de pământ cultivabil”, „zestre”, „pământ pe care îl are un sat”, „teritoriu al satului”, „teren cultivat sau plantat”. Etimologia sa provine de la cuvântul *moș* (pământ moștenit de la un moș/ strămoș) derivat cu sufixul *-ie*.

Astăzi, în unele zone ale țării noastre, inclusiv în cea de sud, vizată de către noi, apelativul cunoaște și alte accepții: „bucată de teren arabil, cuprinsă între răzoare, între haturi” (Sudiți – IL, Gornovița – MH, Alimănești – OT, Roșia – SB, Stejaru – TL, Balaci, Toporu – TR); „locul unde se cultivă cereale” (Cioroiși, Țiu – DJ, Manasia – IF), „loc cultivat cu porumb, grâu, ovăz, orz, secară și cartofi” (Grivița – GL, Roșia – SB) (vezi Gheorghe Bolocan, Elena Silvestru-Șodolescu, Iustina Burci, Ion Toma, *Dicționarul entopic al limbii române*, vol. I, A – M, Craiova, Editura Universitaria, 2009).

² *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, B. Țara Românească, vol. XXX, 1645, volum întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chipur, Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998, doc. nr. 174, 27 mai 1645, Boteni.

Otăseu, scris-am și mărturisescu cu acesta al meu zapis, ca să fie de mare credință la mâna Radului spătar ot Păușești, cum se se știe că i-am vândut dumnealui, la moartea mea, *toată moșia* mea din Păușești, de peste tot hotarul...³; „Șa o-m vândut eu, Radul, feciorul lu Leudat, de a mea bunăvoie, fără de nece o silă, *moșai* den *câmpu*, den *tufe* și den *apă*, șa den *șăzutul* satului șa de preste tot hotarul, ca să fii dumnealui moșai ohabnică, feciorelor, nepoților, strenepoțelor”⁴.

Și încă trei exemple: primul, în care obiectul înstrăinării îl constituie o *fântână* – „Adică eu, Stanciul, fecioru unchiaș<ului> Șărit, scris-am zapisul meu la mâna dumnealui jupanului Simion, cum să știe că i-am vândut *fântâna* unchiașului Șărit de lângă <a> unchiașului Stanciul Țuțulea. O am vândut fântâna cu locul ei, împrejur, cu prunii cei aleși de lângă cale. Și o am vândut de a mea bunăvoie, drept bani gata, taleri 1, ca să-i fie lui *moșie* stătătoare în veci”⁵; în cel de-al doilea, o *cânepiște* – „Adică eu, Manea..., scriu și mărturisescu cu acesta al meu zapis, să fie de bună credință la mâna lu Simion cu frații și a lu Ventilă cu frații, cum că i-am vândut o cânepiște în Poiana Plopului...”⁶; iar în cel de-al treilea o cârciumă: „Adecă eu, Oprea i Radul sin ego i Mihăilă, scris-am zapisul nostru, să fie de mare credință la mâna Florii i brat ego, Radul, cum să știe că le-am vândut o prăvălie în târgu în București, alături cu casa lui Voico și merge în lungu până ține locul lui Voico. Și o am vândut de a noastră bună voie... și cu știrea tuturor vecinilor. ... Deci o am vândut să le fie lor moșie și feciorilor și nepoților”⁷, toate reprezentând bunuri reduse ca dimensiuni, importante însă, din punct de vedere valoric, pentru proprietarul lor.

Am folosit în debutul analizei noastre sintagma următoare: „sinonim, *de regulă*, cu noțiunea pământ”. Spunem *de regulă*, pentru că, în funcție de cât de înstărită era o persoană, moșia își putea extinde „granițele” de la bunuri fixe ori mobile și asupra unui număr variabil de persoane (de la una până la un sat întreg), așa cum este cazul rumânilor, de care stăpânul putea dispune cum dorea – „Adică eu, Udrea comisul, scris-am și mărturisescu cu acesta al meu zapis, ca să fie de mare credință la mâna dumnealui Alixandru postelnic, cum să știe că am avut un *rumânu* din satu din Fântânele, anume Stanu, feciurul lu Stanciului. Deci l-am vândut dumnealui, să-i fie *rumânu de moșie* stă<tor>toriu, dumnealui și coconiloru dumnealui în veci”⁸. În situație similară se aflau și țiganii – „Scriș-am eu, Vladul spătariul din Oteteleşani, acest al meu zapis la mâna lui Pătrașco paharnicul din Morânglavi, ca să fie de mare credință, cum să știe că i-am vândut un *țigan*,

³ DRH, vol. XXXVIII, 1653, volum întocmit de Oana Rîzescu, Marcel-Dumitru Ciucă, Florina Manuela Constantin, Andreea Iancu, București, Editura Academiei Române, 2009, doc. nr. 232, 8 decembrie 1653.

⁴ DRH, vol. XXXVII, 1652, volum întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006, doc. nr. 59, 27 februarie 1652.

⁵ *Ibidem*, doc. nr. 52, 21 februarie 1652.

⁶ DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 128, 15 mai 1653.

⁷ DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 43, 3 februarie 1652.

⁸ *Ibidem*, doc. nr. 53, 24 februarie 1652.

anume Stan, drept ughi șasă. Și l-am vândut de a mea bunăvoie, fără nici o silă, ca să fie lui *moșie* în veci”⁹.

Întâlnim destul de frecvent și situația în care, pentru că nu își puteau plăti dările și se confruntau cu o situație materială precară, mulți moșneni sau țărani liberi se vindeau ei¹⁰ înșiși domnilor, mănăstirilor sau boierilor, devenind clăcași de baștină ai noului proprietar (adesea fără posibilitatea de a se mai putea muta¹¹ de pe moșia acestuia) – „Adică eu, Stan, feciorul lui Istratie din sat din Cătun, ot sudstvo Vlașca, scris-am acista al meu zapis, ca să fie di mare credință la mâna dumnului Neagoe vtori logofăt, cum să știe că am vinit eu la dumnului de m-am vândut eu și cu 3 feciori ci am și cu moșia mea câtă voi avea, pre bani gata, ughi 31, iar eu să-i fiu dumnului rumân, eu și cu feciorii mii câți am și câți ni va da Dumnizeu di ici nainti, pintru că m-am vândut eu, di a mea bunăvoie, nesiluit di nimea, ca să-i fiu *rumân* dumnului, *di moșie*, și coconilor dumnului, câți Dumnezeu i va dăru”¹².

Nu era, prin urmare, nevoie ca un bun să fie de natură funciară. „Orice bun moștenit era denumit a fi «de moșie», «de moștenire»... Puteau, de pildă, și robii țigani să fie «de moșie». De asemenea, de moșie erau și demnitățile, în măsura în care erau ereditare”¹³.

Cercetând, așadar, documentele de arhivă, referitoare la moșteniri, donații, acte de vânzare sau cumpărare, foi de zestre etc., vom observa că termenul *moșie* era un „obișnuit” al acestora. Iată un exemplu în care Matei Basarab „legalizează” dreptul asupra unei moșii feciorilor lui Ivan postelnic:

„Din mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarab voievod și domn, dă domnia mea poruncă a domniei mele Paraschivei și Stancăi, feciorii lui Ivan postelnic ot Rumceni ot sudstvo Săcui ca să fie volnici, cu această carte a domniei mele, să aibă a-ș ține **moșia** *moși-său* Gheorghe, și a *tătăni-său*, lu Ivan postelnic, ... de pretutindenea orcâtă să va alege, de preste tot hotarul, pentru că iaste a Paraschivăi și a Stancăi, nepoții lui Ghierghe, feciorii lui Ivan postelnic, a lor direaptă ocină de **moșie**, încă mai denainte vreme și tot ș-au ținut **moșia** părinților cu bună [pace] ... Derept aceea, am dat domnia mea Paraschivei și Stancăi, feciorii lu Ivan Postelnic, ca să le hie *ocină* și **moșie** lor și feciorilor în veac”¹⁴.

⁹ *Ibidem*, doc. nr 173, 18 mai 1652.

¹⁰ Împreună cu bunurile deținute, dar și cu întreaga familie – actuală și viitoare („...iar eu să-i fiu dumnului rumân, eu și cu feciorii mii câți am și câți ni va da Dumnizeu di ici nainti...” – vezi nota 11).

¹¹ „... Iar acei rumâni acum să află că de moșie sântu rumâni domnești din Coșcodiia, iar legătura lu Mihai vodă zici că i-au apucat în sat în Oreahoviță. Dici măriia sa domnu nostru așa-u judecat: de-i va fi apucat legătura lu Mihai vodă în Oreahoviță, să fie ai sfânței mitropolii” (*DRH*, vol. XXXVII, doc. nr. 143, 27 aprilie 1652).

¹² *DRH*, vol. XXXVIII, doc. nr. 85, 23 martie 1653.

¹³ H.H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. II, *Structura internă a satelor devălmașe libere*, București, Editura Academiei RPR, 1959, p. 230.

¹⁴ *DRH*, vol. XXX, 1645, întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chipier, Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998, doc. nr. 17, 15 ianuarie 1645, Târgoviște.

Din același câmp lexical, ce-i drept extrem de rar, apare în documente ca element suplimentar, prin care domnitorii își accentuau hotărârile luate, și cuvântul *moștenire*: „... Pentru acea am dat și domnia mea cinstului dregător al domniei mele, jupan Radul mare logofăt, ca să-i fie lui de **moștenire** și de **ohabă**, fiilor și nepoților și strănepoților, în veac și de nimeni neclintit, după porunca domniei mele” (*DRH*, B. Țara

Două constatări decurg din acest fragment:

a) Prima, observabilă și din citatele anterioare (și din multe altele care apar în arhive), este aceea că apelativul *moșie* dobândește, pe lângă sensul său propriu, de a desemna o proprietate, și un alt rol, la nivel teoretic de această dată, anume acela de element care (singur sau însoțit de alți termeni, precum *dedină*, *ocină* și *ohabă*) este utilizat pentru a supravalida, a consolida o hotărâre juridică – „ca să le hie *ocină* și *moșie* lor și feciorilor” – ce se dorește a fi respectată „în veac”;

b) Cealaltă constatare se referă la importanța rudeniei de sânge în transmiterea patrimoniului către urmași; aceasta transpare cu deosebită claritate din rândurile documentului de mai sus. Apartenența la un grup familial se făcea în trecut prin stabilirea filiației, prin raportarea la predecesori; fără această legătură nimeni „nu-și putea fixa drepturile și datoriile cutumiare în timp și spațiu”¹⁵. În Evul Mediu, „structurarea satului și a locuitorilor acestuia se făcea ca și cum ar fi urmașii aceluiași înaintaș, numit *moș*, ca stăpân al întregului sat. Copiii acestui *moș*, numeroși, cu drept de stăpânire, își împărțeau satul, iar partea revenită fiecăruia dintre ei lua numele de *bătrân*. În situația în care *moșul* avea moștenitori, iar aceștia, la rândul lor, mai mulți urmași, nepoți ai *moșului*, primeau părțile lor din sat, adică *moși/ bătrâni*, însoțite de determinările: *de sus*, *de jos sau de mijloc*. Fiecărei părți din acest *moș* sau *bătrân* îi corespundea vatra respectivă de sat, de câmp, de pădure. Apoi, în partea fiecărui *bătrân* se afla un număr de case ale sătenilor cu bucățile lor de pământ din țarină”¹⁶. Iată un exemplu în care o parte de

Românească, vol. XXXII, 1647, volum întocmit de Violeta Barbu și Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 2001, doc. nr. 140, 12 mai 1647, Târgoviște); alături de acesta mai apar, de asemenea, și *moștină* (în MDA are sensul de *moștenire*, dar și *originar din...* „de moștină”): „Și o-mu vândut de a me bunăvoie, să-i fie dumnealui *moșie moștină* în vec, dumnealui și feciorilor dumnealui și nepoților, câți Dumnezeu i va dăruî” (*DRH*, vol. XXXVII, doc. nr. 150, 1 mai 1652), dar și *moșteană* (cu sensul „de moștenire”): „...pentru că au vinit Badiul cu pâra naintea domni<i>i mele în divan, de față cu boiarenul domni<i>i mele, Bunea vistier, zicând Badiul cum are și el *moșie moșteană* în satul Bunei vistier... (*DRH*, vol. XXX, doc. nr. 252, 22 august 1645, București).

¹⁵ Romulus Vulcănescu, *Etnologie juridică*, București, Editura Academiei RSR, 1970, p. 73.

¹⁶ R. Rosetti, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova*, vol. I, București, Editura Socec, 1907, p. 196.

Marea masă a documentelor consemnează în calitatea de *moș* (prim deținător al unui teren) persoane de sex bărbătesc. Există însă și excepții. Semnalăm, în rândurile următoare, una dintre ele: „... Și am întreat megeiași den satu, și tenere, și bătrâni, și preoți. Așa au mărturisit tăți, cum au fostu 2 moși surori și au <avot și un frate. Și acel frate, așa mărturescu toți megeiași, că au fostu acel frate beteg și au murit și au rămas numai cele 2 surori. Așa au mărturisit toți sătenii” (*DRH*, vol. XXXVIII, doc. nr. 235, 15 decembrie 1653).

Importanța *moșului* în viața clanului familial se reflectă și la nivelul antroponimiei, căci apelativul a căpătat, încă de foarte devreme, și statutul de nume propriu: „Adică eu, Lupul din Urziceni, împreună cu frate-mieu, *Moș*, scris-am zăpisul nostru, ca să fie de mare credință la mâna lui Bran și a frăține-său, lui Dragomir iuzbașa și la mâna lui Baico și a frăține-său, lui Dumitru, cum să să știe că le-am vândut partea noastră de *moșie* din Urziceni din codru, *moșului* nostru, lui Șarban, partea noastră toată câtă am avut. ... (*DRH*, vol. XXXVII, doc. nr. 69, 3 martie 1652). Cele mai vechi atestări ale antroponimului, în Țara Românească, datează din anul 1480, iar în toponimie din 1598 (*Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374–1600*, red. resp. Gh. Bolocan,

moșie se vinde în *moșul de sus*, alta în *moșul de jos*: „Adică eu, Vasilca și fie-meu, Stoica și Dragomira, muierea Stanciului și fie-mea, Ioana, scris-am zăpăsul nostru și mărturisim ca să fie de mare credință la mâna Stanciului și la mâna fraților lui, ca să se știe că i-am vândut partea noastră de moșie cu mori mânatoare, însă din sat, din Roșta, din *moșul de sus*, însă stâneni 110. Așijderea și partea unchiășului Țibrei cel bătrân, câtă se va afla, iar se-au vândut Stanciului. ... Iar din *moșul de sus* îs din partea Tomei”¹⁷.

Rădăcinile existenței unora dintre moșii se pierd adesea în negura vremurilor, genealogia lor coborând până la strămoși – „... Pentru că această moșie ce scrie mai sus den Plosca jumătate de sat easte a lui bătrână și dreaptă ocină de moșie de *stremoșie* den zilele altor domni bătrâni, încă mai denainte vreme de la moșii lor”¹⁸, și chiar până la începutul țării – „Și să fie Focșanei și Boziianii de acum înainte în pace și slobozi de cătră Dragomir Nebunelea Sorescul și de cătră Dragomir Sorescul și de cătră feciorii lor și de cătră tot neamul lor și de cătră nimeni băntuială să nu aibă în veci, pentru că această zisă mai sus moșie Focșanei și Boziianii au fost a lor veche și dreaptă moșie de la moșii și de la strămoșii și de la părinții lor de mai-nainte vreme, din zilele altor bătrâni domni de demult, *de la începutul țării*, nevândută, nezălogită nimănui și tot au fost pe seama lor cu bună pace”¹⁹.

„Soarta” moșiilor (a bunurilor care constituiau masa succesorală, în general) era stabilită de la o generație la alta de către părinți – „Adică eu, Arsenie căpitan, dau și las această scrisoare a mea, fiindu în totă firea mea, neuluit de boală, nimic, tocmitu-me-am toate lucrurile singur, cu limba mea, să să știe cui ce am lăsat”²⁰.

București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981, s.v. *moș*). Astăzi, întâlnim în inventarul patronimic următoarele denumiri din familia lexicală a lui cuvântului citat: *Moș*, *Moșu*, *Moșuleț*, *Moșuleți*, *Moșulică* (BDAR – Baza de date antroponimice a României, constituită la Laboratorul de cercetări onomastice de la Facultatea de Litere a Universității din Craiova, 1994); vezi și *Moșescu*, *Moșilă*, *Moșuțan* (Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 317–318).

Pe filieră antroponimică, apelativul *moș* este întâlnit și în toponimie, în microtoponimie în special: *Păru lui Moșu* [s. Folești c. Tomșani – VL], *Piatra Moșului* [munte – MH], *Pârâu lu Moș Albu* [or. Corabia – OT], *Plopu lu Moș Mărin* [s. Corlătești c. Cezieni – OT], *Plopu lu Moș Mitrache* [s. Corlătești c. Cezieni – OT], *Poiana lu Moș Licsandru* [s.c. Godeanu – MH], *Poiana lu Moș Nicolae* [s. Hotărani c. Fărcășele – MH], *Salcia lu Moș Ignat* [s.c. Tia Mare – OT], *Salcia lu Moș Văsile* [s. Tâmburești c. Bratovoiești – DJ], *Moș Miuță* [poiană s. Comănești c. Bala – MH] etc.

În concepția populară, *bătrânul*, *moșul* aveau o adevărată aură de sfințenie. Respectul față de bătrâni era atât de mare, încât adesea întâlnim cazuri când însuși Dumnezeu este identificat cu „*Moșul*” (Al. Stănculescu-Bârda, *Povestea vorbelor de duh*, Bârda, Editura „Cuget Românesc”, 2003, p. 109 apud Idem, *Justiția și proverbul românesc*, Bârda, Editura „Cuget Românesc”, 2005, p. 21). „Moșii, bătrânii, strămoșii deveneau întemeietori de sate, hotarnici de moșii, «dățători de legi și datini». Cel care nu-și avea un arbore genealogic, nu era respectat de obște: «Asta nu e omenie, fără moș, fără moșie»” (*Ibidem*).

¹⁷ DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 75, 4 martie 1652.

¹⁸ DRH, vol. XXXII, doc. nr. 181, 15 iunie 1647.

¹⁹ DRH, vol. XXX, doc. nr. 254, 23 august 1645.

²⁰ DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 305, 10 octombrie 1652.

Iată un exemplu de „testament” olograf în care un anume Vlaicul hotărăște legatarul direct al propriului patrimoniu succesoral în persoana fiului său, Albul, hotărâre pecetluită la final, conform epocii, printr-un blestem de neîncălcare – „Adecă eu, Vlaicul, am scris acesta al meu zăpis, ca să fie de mare credință la mâna fii-meu, Albului, cum să știe cum em dat parte me de moșie, jumătate, fii-meu, Albului, și cu casa, ca să aibă a mă căuta. ... Eră cini să va scula prestă cuvântul meu, fetele mele sau nepoții mei, acela să fie proclat și blăstămat de 318 iji vă Nichie, petra și pământul și muntele să să topasca, eră sufletul lui să fie într-un chip cu Arie, să moștenească”²¹.

Moșia îi revine, de regulă, celui care își asumă sarcina de a avea grijă de posesorul ei, indiferent dacă acesta face sau nu parte din familie – „Adică eu, Neaga Oloaga ot Bătiești, scris-am acesta al miiu zăpis ca să hii de mare credință la mâna Stoicăi logofăt și a coconilor lui, cum să știi că am lăsat eu cu gura mea la vreme de moarte, toată moșia mea cât mi-au mai prisosit și au rămas nevândută, preste banii ci au luat ficiorii mii mai nainte, să aibi a o ținerea Stoica logofăt și ficiorii lui, toată, de preste tot hotarul, pentru căci m-au căutat și m-au hrănit la vreme de nevoi și m-au miluit până la vreme de moarte. Și după moartea mea să mă pomenească, că alt niminili nu m-au căutat; nici ficiori, nici nepoți, nici nimenili den rudea mea, ci m-au lăsat toți și m-au năpustit, iar Stoica logofăt m-au căutat și m-au miluit”²².

Hotărârea părinților avea greutate de lege și chiar domnul ezita să le încalce decizia – „De aceea, nici domnia mea n-am putut să intru în așa mare blestem să stric judecata acestor părinți...”²³ spunea Matei Basarab într-o speță în care fiii lui Ivașco, fost mare vornic din Băleni, își disputau „averile și dedinile” moștenite.

Nu de puține ori însă, hotărârile luate de către genitori erau contestate de către descendenții direcți sau indirecți, nemulțumiți de cuantumul părții care le revenea sau chiar de lipsa ei totală – „... Și s-au pârât de față înaintea domniei mele în marele divan, spunând Mihai iuzbașa cum au rămas averile și dedinile de la unchiul său Leca spătar la soția lui, Grăjdana, ce a fost mătușa lui Ghierghie clucer și a lui Pătru sluger, astfel spunând Mihai iuzbașa că i se cuvine lui să ție el aceste averi și dedine decât alt om, pentru că i-a fost Leca spătar unchi”²⁴.

²¹ DRH, vol. XXXVI, (1651), întocmit de Oana Rizescu și Marcel Dumitru Ciucă, București, Editura Academiei Române, 2006, doc. nr. 49, 9 martie 1651.

²² DRH, vol. XXXVII, doc. nr. 105, 26 martie 1652.

²³ DRH, vol. XXXII, doc. nr. 59, 24 februarie 1647.

²⁴ *Ibidem*, doc. nr. 59, 24 februarie 1647, Târgoviște. Uneori, cei excluși de la orice fel de revendicări ulterioare sunt numiți chiar în cuprinsul documentelor. Se întâmplă acest lucru, de exemplu, într-un act de vânzare-cumpărare, prin care un anume Balotă își înstrăinează partea de pământ: „Scris-am eu, Balotă din Trășani acesta al mieu zăpis, ca să fie de mare credință la mâna lui Cioară megiașul, pentru ca să se știe că i-am vândut eu, Balotă, partea mea de ocină den Trășani, adică parte de un om.

Adică o am vândut eu de bunăvoie mea și să-i fie lui, adică lui Cioară, de ica înainte de moșie, de strămoșie, și să n-aibă băntuială de niminea, nici de feciorai lu Balotă, nici de fată, nici de frate, nici de soră, nici de văr, nici de vară, nici de nepot, nici de nepoată, nici de strănepot, nici de nimini din rubedenia lu Balotă. Căci o am vândut eu de bunăvoia mea și am luat banii toți, că mi-au trebuit, și el să ție ocina, că easte a lui” (DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 233, 9 decembrie 1653).

Alteori erau perturbate de evenimente neprevăzute (cum ar fi dispariția moștenitorului de drept) – „Adică eu Bâra, împreună cu soru-mea, Grozava, ...cumu să se știe că i-amu vândutu dumnealui *moșii* noastră toată den satu den Glupavi, care *moșie* ne-au rămas de la tată nostru și au fostu de o ținut frate nostru, Danu până au fostu viu, că i se-au căzut... Pentru că o-mu vândut de a noastră bunăvoie, fără de nice o silă, ca să grijimu și să pomenim pre frate, Dan”²⁵.

Patrimoniul unei familii sau al unei obști sătęști a evoluat, de obicei, în interiorul acelei familii sau al respectivei obști. O lungă perioadă, păstrarea neschimbată a fondului funciar – cel care le asigura existența – s-a dovedit a fi deosebit de importantă pentru viața economică a ambelor structuri și, ca urmare, înstrăinarea bunurilor se făcea, de regulă, către membrii aceluiași neam ori ai aceleiași comunități²⁶. Un mijloc care le permitea însă celor din afara colectivității pătrunderea în interiorul ei a fost *înfrățirea pe moșie*, „care crea drepturi succesoriale reciproce între cei înfrățiți și care, ocolind dreptul de preemțiune al rudelor și al vecinilor, permitea celor care nu erau săteni să dobândească dreptul de proprietate în obște”²⁷. Înfrățirea a reprezentat, așadar, modalitatea unor persoane de a intra în obște, în urma „unei ceremonii religioase”²⁸ – „Și iar să fie lui Jipa, fiul lui Jipa postelnic, 6 stânjeni de ocină în Vernești, din cap până în cap, din Apa Buzăului până la Lacul cu Zălojiile, pe ocina tănculească, pentru că s-a înfrățit Oancea, fiul lui Stănilă Javra din Vernești, cu Jipa, fiul lui Jipa postelnic, *pe sfânta evanghelie*”²⁹ – care transforma un străin într-o rudă.

„Membrii obștii fiind socotiți toți frați, adică de același sânge, descendenți dintr-un singur strămoș, ei singuri aveau drept la folosirea pământului moștenit. Dacă însă cineva se făcea frate pe calea înfrățirii, ..., atunci intra de drept în familia obștii. Deoarece scopul înfrățirii era întotdeauna participarea la drepturile asupra unei părți a moșiei obștii, în acte... se vorbește despre «înfrățire pe ocină»”³⁰:

„Adică eu, popa Vancea și cu frate-mieu, Mihail și ficiori<i> miei, anome: Duca și Stanciul, scris-am zăpis nostru să fie de mare credințe cum să să știe că *ne-am înfrățit* cu Tudur logofăt, de l-am dăruit cu toată *partea a noastră de ocenă* den Sâmbotini... Iar Tudur logofăt, pentru frăție ne-au dăruit cu bani gata ughi 20, ca să fie lui moșie stătătoare în veac... Și am pus și blestem, cene să va scula să spargă ac<ea>stă frăție a noastră, au den ruda noastră, au di frați cari au cu noi moșie, acela să fie anătema și afurisit de 318 otețe iji sut vi Nichei, pântru că i-am întrebat pre toți”³¹.

²⁵ DRH, vol. XXXII, doc. nr. 193, 30 iunie 1647.

²⁶ Dreptul de preemțiune contribuia și el la perpetuarea acestei stări de fapt.

²⁷ Elena Tereza Danciu, *Istoria dreptului românesc. Dreptul cutumiar*, Partea I, Craiova, Editura Autograf MJM, 2014, p. 157.

²⁸ P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, București, Editura Academiei RPR, 1964, p. 179.

²⁹ DRH, vol. XXXVIII, doc. nr. 164, 10 august 1653, Târgoviște.

³⁰ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 179.

³¹ DRH, vol. XXX, doc. nr. 86, 6 aprilie 1645.

„Adică eu, Mordan den Scaieni, dempreună cu *frații* miei *de ocină*: Stanciul i Radul, feciori i Comane i Dragul i Manea, snă Dobrăi i Stănilă i Anghel i Pascul, scris-am acesta al nostru zapis ca să hie de mare credință la mâna jupânului Radului marelui comis, cum să se știe că am vândut dumnealui muntele Otașului toată partea noastră mordănească...”³².

Nu numai între străini se practica obiceiul *înfrățirii pe moșie*, ci și între rude apropiate, atunci când acestea nu aveau moștenitori direcți. Iată un exemplu în care înfrățirea se face între doi soți: „Dima postelnic și jupâneasa lui, Boloșina, au avut tocmeli între ei: «noi ne-am înfrățit», adică să fie volnic unul la averea altuia, și în caz de deces. Jupâneasa Boloșina era stăpână în Vlasinești. După moartea lor, jumătatea averii să fie a mănăstirii din Brădet, pentru pomenirea lor, iar jumătate să-i revină nepoatei Boloșinei, Mușă”³³.

*

În practica judiciară actuală, cuvântul *moșie* nu se mai regăsește; acesta și-a încheiat cu multă vreme în urmă „cariera”, fiind înlocuit cu termeni adaptați momentului pe care îl parcurgem; nici la nivelul limbii comune nu se mai bucură de o circulație prea largă, dimpotrivă, spațiul său de acțiune se limitează astăzi în special la cel colocvial, iar sensul se rezumă la acela de „obiect de care cineva poate dispune cum vrea” / „spațiu unde o persoană poate face ce vrea”.

Spre deosebire de acestea, toponimia se dovedește a fi însă cu mult mai generoasă în ceea ce privește utilizarea apelativului *moșie*. A deține sau nu pământ (*moșie*) reprezenta, după cum am menționat deja, un fapt cu impact major în viața oamenilor: pentru că desemna un bun care le asigura existența de zi cu zi (atât lor, cât și generațiilor viitoare) și, uneori, și un alt statut³⁴ social, superior, în comunitate. Așadar, aflată mereu „în centrul atenției” în trecut, *moșia* nu putea trece „neobservată” din punct de vedere toponimic, ca de altfel, o serie întreagă de alte elemente lexicale, „produse” ale relației complexe (economico-sociale) dintre oameni și sistemul în care aceștia au trăit. Majoritatea se referă la funcții și meserii, raporturi de proprietate, instituții sau măsuri de ordin social, organizare fiscală, foste așezări, credințe, superstiții și obiceiuri diverse³⁵.

Revenind la *moșie* constatăm, pe baza numelor de locuri inventariate³⁶, că reprezintă apelativul cu cel mai bogat număr de ocurențe, dacă ne raportăm la alte

³² *Ibidem*, doc. nr. 135, 1 mai 1645.

³³ *Ibidem*, doc. nr. 187, 4 iunie 1645.

³⁴ În literatura română apar numeroase exemple de segregare a comunității sătești pe acest criteriu: foarte cunoscut – romanul *Ion*.

³⁵ Vezi și Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 204.

³⁶ Extrase din *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO), coord. prof. univ. dr. Gh. Bolocan, vol. IV (J–N), Craiova, Editura Universitaria, 2003 și *Dicționarul toponimic al României. Muntenia* (DTRM), coord. prof. univ. dr. Nicolae Saramandu, București, Editura Academiei Române, vol. 4 (L–N), 2011.

cuvinte cu același sens, *ocină*³⁷ și *ohabă*³⁸, de exemplu. Și, menținându-ne în același registru, al frecvenței, însă comparând de această dată zonele abordate – Muntenia și Oltenia – balanța se înclină net în favoarea celei dintâi, care ne furnizează, comparativ cu cea de-a doua, un material cu mult mai dens; o similaritate între cele două se poate stabili doar din perspectiva faptului că ambele și-au „distribuit” uniform informația (multă sau puțină), *moșie* beneficiind de „acoperire” la nivelul tuturor județelor din ambele regiuni.

Și din punct de vedere structural Muntenia iese în „profit”: au fost înregistrate aici singurele două denumiri simple din întregul nostru inventar: *Moșia* – loc în comuna Vlădeni, județul Ialomița și *Moșia* – sat în județul Teleorman. Restul denumirilor au structuri compuse ori analitice, în interiorul cărora apelativul se poziționează ca parte invariabilă, nereprezentând în sine un element ofertant spre analiză, însă parte căreia îi revine întotdeauna „rolul” principal și care generează situații particulare: *moșia* este, de regulă, a cuiva, are o anumită poziționare geografică ori poate fi descrisă în funcție de caracteristicile sale.

Dat fiind faptul că moșiile au făcut, de-a lungul timpului, obiectul moștenirilor, donațiilor, tranzacțiilor succesive, litigiilor, elementul care întregeste, în cele mai multe situații, denumirea posesiunii este menționarea numelui proprietarului. Poate fi vorba despre una sau mai multe persoane (masculine sau feminine), despre o instituție sau despre o unitate administrativă. Ponderea cea mai mare în economia modelului o are însă utilizarea numelor personale (iar în cadrul acestora, predomină denumirile în genitiv), urmate de toponime, substantive și determinanți adjectivali. În această ordine vom prezenta, de altfel, și materialul nostru, selectând acele exemple pe care le-am considerat semnificative pentru tipologia și originea numelor care se încadrează acestui model.

I. ANTROPONIME.

1. În cazul **genitiv enclitic**, denumind:

a) un posesor (de genul masculin sau feminin): *Moșia Albescului* [c. Valea Iancului – AG], ~ *Arinancăi* [s. Gubandru c. Baldovinești – OT], ~ *Băloaiei* [s.c. Țintea – PH], ~ *Bibicăi* [c. Movila Banului – BZ], ~ *Berendoaiei* [s. Bechet c. Bobicești – OT], ~ *Boierului* [s. Lac c. Voloiaș – MH], ~ *Caliopii* [s.c. Gostavățu – OT], ~ *Domnișoarei* [s. Satu Nou c. Căpreni – GJ], ~ *Floreascăi* [s. Cetățuia c. Găujani – GR], ~ *Frumoasei* [*moșie* – TR], ~ *Ginărarului* [s.c. Dioști – DJ], ~ *Lizei Popescu* [c. Turcinești m. Târgu Jiu – GJ], ~ *Lupului Glogoveanu* [*moșie* or. Baia de Aramă – MH], ~ *Marghioalii* [s. Crîntești or. Topoloveni – AG], ~ *Marinencii* [s. Slăveni c. Gostavățu – OT], ~ *Moldoveanului* [*moșie* s.c. Scoarța – GJ], ~ *Notarului* [s.c. Fărcășești – GJ], ~

³⁷ „Bucată de pământ (moștenită), Si: *proprietate*, (înv) *moșie*” (<https://dexonline.ro/definitie/ocin%C4%83> – site accesat la data de 20.01.2020); vezi DTRO, vol. V (O–R), 2004.

³⁸ „(Înv) Moșie ereditară inalienabilă, scutită de impozite și de prestații” (<https://dexonline.ro/definitie/ohab%C4%83> – site accesat la data de 20.01.2020); vezi DTRM, vol. 5 (N–P), 2013.

Păienicii [s. Booveni c. Drănic – DJ], ~ *Popii* [s. Mlecănești c. Mischii, s. Robăneștii de Sus c. Robănești – DJ, s. Cocorenii c. Bălteni – GJ, s. Dejoi c. Fărtățești – VL], ~ *Popii lui Matei* [moșie lângă s. Racoți c. Tismana – GJ], ~ *Prisăceanului* [moșie lângă m. Craiova – DJ], ~ *Severânencii* [s. Brateș c. Bala – MH], ~ *Sorei* [moșie s.c. Redea – OT], ~ *Viorichii* [s. Trocani c. Dănești – GJ] etc.;

b) mai mulți posesori – *Moșia Benceștilor* [s.c. Cioroiași – DJ], ~ *Crânganilor* [s. Inotești c. Colceag – PH], ~ *Floreștilor* [s. Racovița c. Voineasa – OT], ~ *Goleștilor* [s. Băbeni c. Făurești – VL], ~ *Istodoranilor* [s.c. Breznița – Motru – MH], ~ *Izmăneștilor* [moșie s.c. Bărbătești – VL], ~ *Marineștilor* [s. Prodănești c. Ionești – VL], ~ *Mărieștilor* [s.c. Vela – DJ], ~ *Mărunțăilor* [s. Locusteni c. Daneți – DJ], ~ *Ostrovenilor* [s. Ostrov c. Osica de Sus – OT], ~ *Otitișenilor* [s. Aurora c. Cujmir – MH], ~ *Păroșilor* [s.c. Topana – OT], ~ *Răducanilor* [s. Murta c. Dobrești – DJ], ~ *Sănduleștilor* [s. Tetila c. Bumbăști – Jiu – GJ], ~ *Sforarilor* [s. Cernătești – BZ], ~ *Tănășeștilor* [s. Lunca or. Ocnele Mari – VL], ~ *Zamfireștilor* [s.c. Căteasca – AG] etc.

2. În cazul **genitiv proclitic**, însoțit de articolul *lui*, de regulă în varianta populară *lu* și, ocazional, *alde*: *Moșia alde Zaman* [s. Doanca c. Tia Mare – OT], ~ *lu Albeanu* [s.c. Brastavățu – OT], ~ *lu Alecu Aman* [s.c. Corlățel – MH], ~ *lu Alecu Calotescu* [s. Scorușu c. Borăscu – GJ], ~ *lu Angheluș* [s.c. Vintilă Vodă – BZ], ~ *lu Argeșeanu* [s. Criva de Sus c. Piatra-Olt – OT], ~ *lu Arsenie* [s.c. Bârca – DJ], ~ *lu Badea Manolescu* [s. Beculești c. Cârlogani – GJ], ~ *lu Barbu Catargiu* [s. Lilești or. Băicoi – PH], ~ *lu Cantacuzino* [s.c. Grivița, s. Tovărășia c. Miloșești – IL], ~ *lu Băileșteanu* [s. Florești c. Șimnicu de Sus – DJ], ~ *lu Bălan* [s.c. Gostavățu – OT], ~ *lu Bărbulescu* [s. Buzduc c. Drăgotești – DJ], ~ *lu Bibi Lazăr* [s.c. Pleșoiu – OT], ~ *lu Bârsănescu* [s. Drăgoaia c. Vârvoru de Jos – DJ], ~ *lu Bondoc* [s.c. Dobrun – OT], ~ *lu Butescu* [s. Hurducești or. Strehăia – MH], ~ *lu Buticu* [s. Valea Motrului c. Văgiulești – GJ], ~ *lu Căpățână* [s. Vădeni m. Târgu Jiu – GJ], ~ *lu Căpitănu* [s. Scorbura c. Cârlogani – OT], ~ *lu Ceapă* [s.c. Blejești – TR], ~ *lu Cilibiu* [s. Murta c. Dobrești – DJ], ~ *lu Ciucu* [s.c. Corlățel – MH], ~ *lu Ciuculete* [s. Brâgleasa c. Băcleș – MH], ~ *lu Ciupagea* [s. Corzu c. Băcleș – MH], ~ *lu Colonelu Păun Adam* [s. Florești c. Șimnicu de Sus – DJ], ~ *lu Colțăscu* [s. Bucureasa c. Dănești – GJ], ~ *lu Comănescu* [c. Băbeni – VL], ~ *lu Costache* [s.c. Punghina – MH], ~ *lu Costache Niculescu* [s. Filaret c. Giurgiza – DJ], ~ *lu Costică Ioan* [s.c. Colceag – PH], ~ *lu Diaconescu* [s. Troian m. Râmnicu Vâlcea – VL], ~ *lu Diaconu Vulcănescu* [s.c. Pielești – DJ], ~ *lu Dobriceanu* [s. Dobriceni c. Iancu Jianu – OT], ~ *lu Dobrinescu* [s. Florești c. Șimnicu de Sus – DJ], ~ *lui Dragomir* [moșie s. Sohodol c. Tismana – GJ], ~ *lu Emil Marian* [s.c. Bârca – DJ], ~ *lu Enescu* [s. Valea Motrului c. Văgiulești – DJ], ~ *lu Eugenia Mărăscu* [s. Zvorsca c. Amărăștii de Sus – DJ], ~ *lu Fană Pop* [s.c. Brastavățu – DJ], ~ *lu Fănică Economu* [s. Pereni c. Sopot – DJ], ~ *lu Fănuț Jianu* [s. Jieni c. Rusănești – OT], ~ *lu Florescu* [s. Valea Motrului c. Văgiulești – GJ], ~ *lu Frâncu* [s. Cireșanu c. Baba Ana – PH], ~ *lu Gândac* [s.c. Vișina – OT], ~ *lu General Gârleșteanu* [s. Adunații Teiului c. Băcleș – MH], ~ *lu General Mărculescu* [s. Pelinu c. Dor

Mărunt – IL], ~ *lu Ghica Deleni* [s. Șopârlița c. Pârșcoveni – OT], ~ *lu Ghiță Marghioalii* [s. Gorănești or. Topoloveni – AG], ~ *lu Ghiță Marinică* [c. Vulpeni – OT], ~ *lu Ghițel* [s.c. Gherăseni – BZ], ~ *lu Gogu* [s.c. Gostavățu – OT], ~ *lu Hinoveanu* [s. Podu Grosului c. Băcleș – MH], ~ *lu Ioniță a lu Căpruciu* [s. Florești c. Șimnicu de Sus – DJ], ~ *lu Ioniță Băbeanu* [s. Valea Motrului c. Văgiulești – GJ], ~ *lu Iulică Mitrănescu* [s.c. Urzicuța – DJ], ~ *lu Jan Mihail* [s. Șitoaia c. Almăj – DJ], ~ *lu Jean Coltescu* [s. Băbeni-Oltețu c. Făurești – VL], ~ *lu Jianu* [s. Racovița c. Voineasa – OT], ~ *lu Lazăr* [s. Arcești c. Pleșoiu – OT], ~ *lu Manolea Popescu* [s.c. Corlățel – MH], ~ *lui Mareș Brezeanu* [s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *lu Mazilu* [s.c. Poienarii Burchii – PH], ~ *lu Mihai Sturza* [s.c. Baba Ana – PH], ~ *lui Mihai Vodă* [moșie m. București], ~ *lu Marian* [s. Criva de Jos c. Piatra-Olt – OT], ~ *lu Măcelaru* [s. Merfulești c. Dănești – GJ], ~ *lu Măciuceanu* [s.c. Făurești – VL], ~ *lu Melencovici* [s.c. Stoienești – OT], ~ *lu Minu Demetrian* [s.c. Gostavățu – OT], ~ *lu Mișu Botgros* [s. Cârciu c. Văgiulești – GJ], ~ *lu Mitiță Stoienești* [s.c. Urzicuța – DJ], ~ *lu Mitrică* [s. Cârciu c. Văgiulești – GJ], ~ *lu Muscalu* [s. Hurducești or. Strehaia – MH], ~ *lu Nae al Popeștilor* [s. Florești c. Șimnicu de Sus – DJ], ~ *lu Neamțu* [s. Fărcașu de Jos c. Fărcașele, s. Vișina Nouă c. Vădastra – OT], ~ *lu Negrea* [s. Văcarea c. Dănești – GJ], ~ *lu Nicolae Cartianu* [s.c. Turcinești – GJ], ~ *lu Nicolae Frâncu* [s. Cireșanu c. Baba Ana – PH], ~ *lu Nicu Popescu* [s. Băbeni – Oltețu c. Făurești – VL], ~ *lu Panduru* [s. Valea Motrului c. Văgiulești – OT], ~ *lu Pantelimon* [s. Curmătura c. Giurguța – DJ], ~ *lu Penovici* [s.c. Giurguța – DJ], ~ *lu Petrescu* [s. Ciorari c. Stoina – GJ], ~ *lu Pleșoianu* [s. Căzănești m. Râmnicu Vâlcea – VL], ~ *lu Pomană* [s. Răureni m. Râmnicu Vâlcea – VL], ~ *lu Popa Ilie* [s. Șitoaia c. Roșia de Amaradia – GJ], ~ *lu Popa Nicu* [s. Florești c. Șimnicu de Sus – DJ], ~ *lu Prințu Brâncoveanu* [s.c. Cezieni – OT], ~ *lu Puricescu* [or. Balș – OT], ~ *lu Sache* [or. Balș – OT], ~ *lu Săulescu* [s. Murta c. Dobrești – DJ], ~ *lu Severineanu* [s. Râpa or. Motru – GJ], ~ *lu Staicovici* [s. Mărcuș c. Făurești – VL], ~ *lu Stănoiu* [s. Bucura și N. Bălcescu or. Vânju Mare – MH], ~ *lu Șerban* [s.c. Cezieni – OT], ~ *lu Ștefănică* [s. Budeasa Mare c. Budeasa – AG], ~ *lu Tărtăcuță* [s. Dulbanu c. Amaru – BZ], ~ *lu Tătărescu* [s. Bucureasa c. Dănești – GJ], ~ *lu Teodorescu* [s. Drăgoaia c. Vârvorul de Jos – DJ], ~ *lu Tudorache Miulescu* [s.c. Ștefan Vodă – IL], ~ *lu Țecu lu' Bere* [s.c. Dobrun – OT], ~ *lu Ungureanu* [s. Valea Motrului c. Văgiulești – GJ], ~ *lu Vasilache Țoculescu* [s.c. Urzicuța – DJ], ~ *lu Vasile Garbiș* [s.c. Brastavățu – DJ], ~ *lu Vasilică* [s. Pereni c. Sopot – DJ], ~ *lui Vintilă Vodă* [moșie s.c. Săhăteni – BZ], ~ *lu Vladu* [s. Valea Mare c. Băbeni – VL], ~ *lu Vladimirescu* [s. Soceni c. Fărcaș – DJ], ~ *lui Vrabie Slujitoru* [s.c. Amaru – BZ], ~ *lu Vrabiescu* [s. Soreni c. Celaru – DJ], ~ *lu Zână* [s. Ploșorelu c. Vulpeni – OT] etc.;

3. În cazul **nominativ**³⁹ – *Moșia Amărăscu* [s. Băbeni c. Făurești – VL], ~ *Andrei Pascu* [s. Murta c. Dobrești – DJ], ~ *Aricescu* [s.c. Costești – BZ], ~

³⁹ Relația dintre obiect și posesorul său se opacizează, în această situație, prin dispariția articolului posesiv. În toponime, precum *Moșia lu Puricescu*, *Moșia lu Sache*, *Moșia lu Săulescu*, *Moșia lu Severineanu*, *Moșia lu Staicovici* etc. genitivul semnalează existența unei relații de posesie;

Barozzi [s. Grecești c. Pietrești – DB], ~ *Băleanca* [s.c. Berca – BZ], ~ *Bianca* [s.c. Hătcărău – PH], ~ *Broboditu* [c. Ciorogârla – IF], ~ *Calotă* [s. Olteanca c. Glăvile – VL], ~ *Catinca* [c. Mănești – PH], ~ *Chița* [c. Mihăilești – GR], ~ *Cocoana Sica* [s. Scorbura c. Cârlogani – OT], ~ *Coțofana* [s.c. Secăria – PH], ~ *Cumpănașu* [s. Căciulătești c. Dobrești – DJ, s. Simniceni c. Vulpeni – OT], ~ *Cuza* [s.c. Vișina – OT], ~ *Davideasca* [s. Băbeni – Oltețu c. Făurești – VL], ~ *Dănciulescu* [s. Răureni m. Râmnicu Vâlcea – VL], ~ *Deleanca* [s.c. Voicești – VL], ~ *Căpitanu Dobroneanu* [s.c. Gostavățu – OT], ~ *Georgescu* [s.c. Gostavățu – OT], ~ *Goguleasa* [s.c. Dobrun – OT], ~ *Marineanca* [s.c. Gostavățu – OT], ~ *Mitrofan* [s.c. Prundeni – VL], ~ *Mușotoianca* [s. Giulești c. Fântărești – VL], ~ *Năstăsești* [s. Diculești c. Făurești – VL], ~ *Opreșcu* [s.c. Pielești – DJ], ~ *Stanomir* [s.c. Zătreni – VL], ~ *Stănceanca* [s. Mărcuș c. Făurești – VL], ~ *Teodorini* [s. Mărcuș c. Făurești – VL], ~ *Tomițoia* [s. Comanca c. Deveselu – OT], ~ *Viișoreanu* [s.c. Podari – DJ], ~ *Vlădeasca* [s. Popești c. Lădești – VL], ~ *Zătreanca* [s.c. Brastavățu – OT] etc.

4. În cazul **acuzativ** cu prepoziția simplă *la* (care însoțește structuri toponimice plurimembre, formate fie din entopice și antroponime, fie din antroponime compuse): *Moșia la Aria lui Dobre* [loc s.c. Crețulești – DB], ~ *la Ion Trandafir* [loc s.c. Crețulești – DB], ~ *la Ion Zamfir* [loc s.c. Crețulești – DB], ~ *la Măru lui Costache* [loc s. Crețulești c. Mătăsaru – DB], ~ *la Ograda Savului* [loc s. Crețulești c. Mătăsaru – DB], ~ *la Popa Nae* [loc s. Crețulești c. Mătăsaru – DB].

II. TOPONIME.

1. În cazul **genitiv enclitic** – *Moșia Argetoii* [s.c. Cernătești – DJ], ~ *Berindeștilor* [moșie-BZ], ~ *Bisericii* [s. Bădești și Gilortu c. Brănești, s. Ursoaia c. Negomir, s. Floreșteni or. Târgu Cărbunești – GJ, s. Udriște c. Corcova, s. Ciochiuța or. Strehaia – MH, s. Ghindari c. Laloșu, s.c. Muierasca – VL], ~ *Calafatului* [or. Calafat – DJ], ~ *Deveselului* [s. Bistreț c. Devesel – MH], ~ *Episcopiei* [s. Jieni c. Rusănești – OT], ~ *Frâsinetului* [m. Târgu Jiu – GJ], ~ *Govorei* [moșie s. Govora c. Mihăiești – VL], ~ *Gogoșanilor* [loc s.c. Vedea – GR], ~ *Grecilor* [moșie c. Breaza – BZ], ~ *Lipovului* [s.c. Giurgița – DJ], ~ *Mănăstirii* [s. Albești c. Șimnicu de Sus – DJ], ~ *Metohului* [moșie s.c. Stănești – GR], ~ *Miluiților* [moșie c. Tișău – BZ], ~ *Mitropoliei* [s. Mogoșești c. Dragomirești – DB], ~ *Obidiților* [moșie s.c. Râmnicelu – BZ], ~ *Piscanilor* [moșie s. Piscani c. Brădești – DJ], ~ *Prejbii* [s.c. Băbicieni – OT] ~ *Prunișorului* [s. Peri c. Husnicioara – MH], ~ *Schitului Comănești* [moșie – MH], ~ *Severinului* [moșie m. Drobeta Turnu Severin – MH], ~ *Spitalelor* [s.c. Ștefan cel Mare – IL], ~ *Târgului* [s.c. Ștefan cel Mare – IL], ~ *Vieroșului* [moșie s. Urzica Mare c. Urzicuța – DJ];

nominativul, în schimb, indică un raport onimic, prin care numele persoanei devine numele obiectului denumit, asemenea unei etichete. [Vezi și *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II, *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, Partea I, *Toponime personale* (coord. Dragoș Moldovanu), Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2014, p. XIV].

2. În cazul **nominativ** – *Moșia Aninoasa* [loc s.c. Glodeni – DB], ~ *Arceasca* [s. Arcești c. Pleșoiu – OT], ~ *Aurești* [s.c. Orlești – VL], ~ *Bălțița* [c. Mănești – DB], ~ *Broșteneasca* [moșie – BZ], ~ *Bungetani* [s. Bungetani c. Făurești – VL], ~ *Cioara* [moșie s.c. Ghirnogi – CL], ~ *Comoara* [s. Comoara c. Drăgănești-Vlașca – TR], ~ *Crucișoara* [moșie s.c. Ștefești – PH], ~ *Domnești* [Vrănești c. Călinești – AG], ~ *Grădina* [moșie c. Posești – PH], ~ *Floreștii* [moșie s.c. Ișalnița – DJ], ~ *Mănăstirea* [moșie or. Bușteni – PH], ~ *Poienița* [moșie s. Crângurile de Jos c. Crângurile – DB], ~ *Trestioara* [moșie s. Cosminele – PH], ~ *Ulmetu* [moșie lângă s.c. Copăcenii – VL], ~ *Ulmii* [moșie c. Tomșani – PH];

3. În cazul **acuzativ** cu prepoziții simple (*în, din, la*): *Moșia în Grind* [loc s. Sohodol c. Tismana – GJ], ~ *din Joița* [s.c. Dioști – DJ], ~ *din Funduri* [moșie c. Tătaru – PH, loc lângă s.c. Telega – PH], ~ *din Lac* [moșie c. Adunații-Copăcenii, s.c. Vedeia – GR], ~ *din Matca Seacă* [loc s.c. Tătărani – DB], ~ *în Lacu cu Țipirig* [loc s.c. Cornățelu – DB], ~ *la Colțu Stejarului* [loc s.c. Crețulești – DB], ~ *la Stejar* [loc s. Crețulești c. Mătăsaru – DB] etc.

III. SUBSTANTIVE.

1. În cazul **genitiv enclitic**, denumind:

a) un singur posesor – *Moșia Băncii* [s. Booveni c. Drănic – DJ], ~ *Buciumului* [moșie s. Beiu c. Ștorobăneasa – TR], ~ *Cucoanei* [s. Moara Mocanului c. Leordeni – AG], ~ *Dealului* [s. Valea Voievozilor c. Răzvad – DB], ~ *Pitarului* [moșie s.c. Găisenii – GR], ~ *Plopului* [s.c. Amărăștii de Jos – DJ], ~ *Proprietarului* [moșie or. Băilești – DJ], ~ *Satului* [s.c. Amărăștii de Sus, s. Tâmburești c. Bratovoiești – DJ, s.c. Perieți – IL], ~ *Statului* [c. Valea Lungă – DB, s. Robăneștii de Jos c. Robănești – DJ, s. Bechet c. Bobicești – OT, s. Drăgănești c. Drăgănești de Vede – TR], ~ *Școlii* [s.c. Turburea – GJ, s. Hurducești or. Strehaia – MH, s.c. Muierasca, s.c. Oțeșani – VL], ~ *Țigăncii* [s. Șopârlița c. Pârșcovenii – OT] etc.;

b) mai mulți posesori – *Moșia Dacilor* [s. Cojocaru c. Mogoșani – DB], ~ *Fetelor* [s. Mogoșești c. Adunații Copăcenii – GR], ~ *Grânelor* [moșie s.c. Băiculești – AG], ~ *Moșnenilor* [c. Cernătești, s.c. Moțăței, s.c. Valea Stanciului – DJ], ~ *Plopilor* [moșie s. Crivina c. Gorgota – PH], ~ *Popilor* [moșie s.c. Muierasca – VL], ~ *Sătenilor* [moșie or. Băilești – DJ], ~ *Ungurenilor* [moșie s. Bărbuncești c. Tisău – BZ].

2. În cazul **nominativ**: *Moșia Cumpărătoarea* [s. Slăveni c. Gostavățu – OT], ~ *Papuci* [moșie – BZ], ~ *Plopu* [s.c. Costeștii din Vale – DB], ~ *Spirtari* [s. Racu c. Sutești – VL], ~ *Țărani* [s. Troian m. Râmnicu Vâlcea – VL];

IV. ADJECTIVE.

a) propriu-zise: *Moșia Bătrână* [s.c. Valea Stanciului – DJ], ~ *Mare* [moșie c. Bordei Verde, s.c. Racovița – BR, s. Dulbanu c. Amaru – BZ, s.c. Gostavățu – OT], ~ *Mică* [sat c. Valea Lungă – DB, loc – IF], ~ *Nouă* [s. Orlea Nouă c. Orlea – OT], ~ *Săracă* [s. Izvoru Frumos c. Burila Mare – MH], ~ *Veche* [s. Orlea Nouă c. Orlea – OT], *Moșiile Vechi* [teren arabil s.c. Rotunda – OT].

b) sau posesive: *Moșia Boierească* [s. Aniniș c. Crasna, s. Gornăcel c. Schela – GJ], ~ *Brâncovenească* [s. Piscu Sadovei c. Sadova – DJ], ~ *Călugărească* [s.c. Leu – DJ, s. Mărcuș c. Făurești – VL], ~ *Cârtească* [*moșie* s. Cocorăștii Mislii – PH], ~ *Cepturinească* [*moșie* c. Ceptura – PH], ~ *Coțofenească* [*moșie* – BZ], ~ *Crăciunească* [*moșie* – PH], ~ *Doicească* [*moșie* – BZ], ~ *Domnească* [*moșie* BZ, DJ, s. Belciug c. Necșești – TR], ~ *Dragomirească* [*moșie* or. Dragomirești Vale – GR], ~ *Fântânească* [*moșie* s. Poienari c. Poienarii de Muscel – AG], ~ *Ghimpenescă* [*moșie* s. Matia c. Păcureți – PH], ~ *Horgească* [*moșie* – BZ], ~ *Ierciulească* [*moșie* s. Poiana c. Ciulnița – IL], ~ *Împărătească* [*moșie* m. Craiova – DJ], ~ *Judecească* [*moșie* s.c. Studina – OT], ~ *Lăngească* [*moșie* s. Lăngești c. Lunca Corbului – AG], ~ *Moșnenească* [s.c. Giubega – DJ], ~ *Tătărească* [*moșie* s. Turcești c. Mateiești – VL].

Câteva construcții în care apare apelativul *moșie* au o structură ceva mai complexă: *Moșia cu Vie a lui Iancu Mateiescu* [s. Mamu c. Mădulari – VL], *Moșia Cetelor de Moșneni* [*moșie* s.c. Malu Mare – DJ], *Moșia Viilor din Sus* [s.c. Amărăștii de Jos – DJ] – exemple în care „protagonistul” nostru își păstrează poziția de element determinat, dar și *Rotocolu despre Moșia Sălcuța* [loc s. Tencănu c. Sălcuța – DJ] și *Piatra Moșiei Vârșesului* [loc lângă s.c. Burila Mare – MH], în care pierde acest statut, devenind determinant al altui obiect geografic.

*

Fiecare dintre numele de locuri prezentate anterior este încărcat de istorie. În cazul unora este o istorie cunoscută – căci multe denumiri au la bază numele unor persoane care au făcut ele însele istorie în zona studiată (și nu numai aici), așa cum sunt membrii vechilor familii boierești (*Glogoveanu, Golescu, Mihail, Otitișeanu, Pleșoianu, Vrăbiescu* etc.), ori domnitori, precum: *A.I. Cuza, Prințul Brâncoveanu, Barbu Catargiu, Cantacuzino, Mihai Sturza, Mihai Vodă, Vintilă Vodă*. Alături de aceștia întâlnim oameni cu un anumit statut social în comunitate sau îndeplinind funcții importante în stat: (*Moșia lu*) *General Gârleșteanu*, (*Moșia*) *Ginărarului*, (*Moșia lu*) *Colonelul Păun Adam*, (*Moșia lu*) *Căpitanu*, (*Moșia*) *Notarului*, (*Moșia*) *Boierului*, (*Moșia*) *Domnișoarei*, (*Moșia*) *Popii* etc., oameni despre care nu știm⁴⁰ nimic: (*Moșia lui*) *Arsenie*, (*Moșia lui*) *Marian*, (*Moșia lui*) *Sache*, (*Moșia*) *Viorichii*, (*Moșia*) *Sorei* etc. sau aproape nimic, căci numele ne poate da, totuși, anumite indicii despre cel care îl poartă, ori despre predecesorul de la care acesta l-a „moștenit”: filiația⁴¹ (*Bărbulescu, Dobrinescu, Enescu, Melencovici, Penovici, Staicovici* etc.), proveniența locală⁴² (*Argeșeanu, Băileșteanu, Severineanu* etc.),

⁴⁰ Putem afla astăzi povestea apariției acestor denumiri doar în urma unei analize sui-generis realizată pe baza documentelor de arhivă ale satului respectiv.

⁴¹ Exprimată, de regulă, prin intermediul afixului *-escu*, dar și cu ajutorul sufixului slav *-ovici*.

⁴² Sufixul *-eanu* este, de această dată, cel care impune sensul respectiv.

meseria⁴³ sau funcția îndeplinită (*Căpitanu, Căpitanu Dobroneanu, Fănică Economu, Ginăraru, Mazilu, Măcelaru, Notaru, Panduru, Popa* etc.), statutul social (*Boier, Cocoana Sica, Domnișoara*), etnia (*Frâncu, Muscalu, Neamțu, Tătărescu, Ungureanu* etc.) și, nu în ultimul rând, porecla (*Bondoc, Căpățână, Ceapă, Cilibiu, Botgros, Gândac, Pomană, Tărtăcuță* etc.).

Pe de altă parte, privind în ansamblu aceste nume, nu ca entități separate, constatăm faptul că modelul condensează la maximum, în exemple relativ puține, cele câteva secole de evoluție a sistemului oficial de denotație. „Produsul finit” – alcătuit astăzi din *prenume + nume de familie* – a parcurs mai multe faze intermediare; toate sunt ilustrate în materialul nostru. Punctul de pornire îl reprezintă utilizarea unei singure „piese” (un singur nume) – (*Moșia*) *Moldoveanului* (denumire atestată la 1591⁴⁴), (*Moșia lui*) *Dragomir* (1652), (*Moșia lui*) *Ianoș* (1654), (*Moșia lui*) *Măian* (1654) etc., apoi a mai multora (pe măsură ce devenea necesară stabilirea filiației; ca timp, ne situăm în special în secolul al XIX-lea): (*Moșia lu*) *Ioniță a lu Căpruciu*, (*Moșia lu*) *Nae al Popeștilor*, (*Moșia lu*) *Țecu lu Bere*, (*Moșia*) *Popii lui Matei*, (*Moșia lu*) *Ghiță Marghioalii*, (*Moșia*) *Lupului Glogoveanu* etc. pentru ca, mai apoi, formula denominativă să se stabilizeze la două⁴⁵ elemente (secolul al XX-lea): (*Moșia*) *Andrei Pascu*, (*Moșia lu*) *Badea Manolescu*, (*Moșia lu*) *Costache Niculescu*, (*Moșia lu*) *Eugenia Mărăscu*, (*Moșia lu*) *Ioniță Băbeanu*, (*Moșia lu*) *Vasile Țoculescu* etc.

Spre deosebire de numele de locuri care au în componență antroponime, numărul celor care sunt formate cu toponime, adjective și substantive se diminuează progresiv.

În ceea ce privește toponimele, întâlnim următoarele cazuri:

a) moșia ia numele localității pe teritoriul sau în proximitatea căreia se află: *Moșia Arceasca*, ~ *Bungetani*, ~ *Calafătului*, ~ *Deveselului*, ~ *Govorei*, ~ *Piscanilor*, ~ *Severinului* etc.;

⁴³ Multe dintre acestea sunt derivate cu sufixul *-aru*.

Pe lângă formații menționați anterior, inventarul nostru cuprinde și alte antroponime derivate cu sufixele: *-ache* (*Costache, Tudorache, Vasilache*), *-ea* (*Manolea*), *-eanca/ -ianca* (*Marianca, Mutoșioianca, Păianca, Severăneanca* etc.), *-easca* (*Davideasca, Floreasca, Vlădeasca* etc.), *-el* (*Ghițel*), *-ică* (*Fănică, Mitrică, Ștefănică, Vasilică*), *-iș/ -eș* (*Garbiș, Mareș*), *-iță* (*Ioniță, Mitriță*), *-oia* (*Băloaia, Berendoaia, Tomițoaia* etc.), *-uș* (*Angheluș*), *-uț* (*Fănuț*), ori hipocoristice (*Bibi, Gogu, Minu, Nicu, Sandu* etc.).

⁴⁴ Atestările au fost extrase din DTRO.

⁴⁵ Chiar dacă această ultimă structură s-a fixat târziu – Ștefan Pașca arăta că „Numele de familie se impune, ocazional, abia în secolul al XVII-lea” (*Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936, p. 62.) – există destule exemple care arată că ea funcționa de încă foarte devreme, filiația fiind exprimată sintetic, prin intermediul sufixelor: Isaia *Gârdovici* este fiul lui *Gârdea* (1409), *Giurgiu Jumătatevici* – fiul lui *Oană Jumătate* (1411), *Cozma Băloșescul* – fiul lui *Băloș* (1432), *Costea Dragoșevici* – fiul lui *Dragoș* (1436), *Costea Danovici* – fiul lui *Dan* (1437), *Giurge Albotă* – fiul lui *Albu* (1468), *Șteful Cernătescul* – fiul lui *Cernat* (1468), *Grigorcea Crăciunovici* – fiul lui *Crăciun* (1594) (Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, secolele XIV–XVII*, București, Editura enciclopedică română, 1971).

b) moșia se află în raza altei localități (de regulă, învecinate): *Moșia Argetoii* – s.c. Cernătești, *Moșia Lipovului* – s.c. Giurgiza, *Moșia Prunișorului* – s. Peric. Husnicioara etc.;

c) denumirea are în componență un toponim, nume de grup, în cele mai multe cazuri cu origine antroponimică: *Moșia Bungețani*, ~ *Gogoșanilor*, ~ *Grecilor*, ~ *Floreștii* etc., ori care amintesc de anumite categorii sociale: *Moșia Miluiților*, ~ *Obidiților*;

d) dat fiind faptul că biserica a deținut, de-a lungul timpului, un anumit fond funciar, instituțiile sale apar frecvent în denumirile toponimelor: *Moșia Bisericii*, ~ *Episcopiei*, ~ *Mănăstirea*, ~ *Mănăstirii*, ~ *Metohului*, ~ *Schitului*;

e) în câteva cazuri, moșiile au fost numite după elementul sau elementele care le definesc: *Bălțița*, *Poienița*, *Trestioara*, *Grădina*, *Ulmii*, *Ulmetu*.

În alte situații, deținătorul⁴⁶ proprietății este o instituție: *Moșia Băncii*, ~ *Scolii*, o unitate administrativă: *Moșia Satului*, ~ *Statului* sau persoane neidentificate antroponimic: *Moșia Moșnenilor*, ~ *Popilor*, ~ *Proprietarului*, ~ *Sătenilor*, ~ *Țărani*, ~ *Țigăncii*.

Toponimia a reținut și câteva exemple în care relația de posesie este exprimată prin intermediul „adjectivelor de apartenență”⁴⁷: *Moșia Boierească*, ~ *Brâncovenească*, ~ *Călugărească*, ~ *Domnească*, ~ *Împărătească*, ~ *Tătărăscă* etc. Adjectivele care specifică posesorul, formate, de regulă, de la numele unei persoane sunt destul de numeroase. Ca tipologie, aceste construcții sunt caracteristice unei anumite perioade din istoria evoluției proprietății satești, nemaifiind întâlnite în momentul de față. Uneori însă, la fel ca în unele dintre exemplele noastre, relația semantică de la care pornește formația toponimizantă nu conține ideea de posesie, ci nuanțe corelate cu aceasta, precum apartenența la o localitate sau la un spațiu geografic mai larg, ori pornesc de la statutul social al posesorului, cazuri în care au la bază fie un toponim, fie un substantiv comun⁴⁸.

Mai puțin numeroase sunt structurile în care *moșia* este descrisă din punctul de vedere al „calităților” (*Moșia Mare*, ~ *Nouă*, ~ *Săracă*, ~ *Veche*) ori al poziționării sale în peisajul geografic al locului: *Moșia în Grind*, *Moșia din Joița*.

Proprietatea asupra pământului, cu structura sa complexă – determinată de îmbinarea formelor de stăpânire devălmașă și personală, „diferențiate și prin regimul lor juridic deosebit, ca și prin poziția diferită a titularilor pe scena socială”⁴⁹ – constituie baza instituțiilor politice și juridice feudale. Reminiscențe ale acestui fenomen social se observă astăzi și în domeniul toponimiei, demonstrând încă o

⁴⁶ Statutul său în cadrul numelui de loc poate fi de toponim sau de apelativ (vezi DTRO).

⁴⁷ *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374–1600*, red. resp. Gh. Bolocan, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981, p. XXIX.

⁴⁸ Vezi și Ion Toma, *101 nume de locuri*, Colecția „Viața cuvintelor”, București, Humanitas, pp. 67–68.

⁴⁹ Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, ediția a III-a, București, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, Editura Universul, 1993, p. 101.

dată, dacă mai era nevoie, calitatea sa de martor și părtaș la derularea istoriei umane, pe care o reflectă din plin și de al cărei „material” lexical s-a folosit pentru a-și îmbogăți propriul inventar.

THE PRESENCE OF THE TOPONYM “MOȘIE” (ESTATE) IN THE ACTUAL TOPONYMY

(Abstract)

The toponymy has preserved, up until nowadays, a series of place names that are based on lexical elements, specific for the ages in which the respective denominations were created. Among them, there are words as: *falcă* (measurement unit, equivalent to 1,432ha in Moldova and 1,114ha in Muntenia), *funie* (measurement unit, 12 stanjens), *jurebie* (part of land), *mejdină* (unploughed part of land), *ocină* (inherited land), *ohabă* (inherited land, exempted from taxes), *stânjen* (stajen), *tablă* (narrow strip of land) etc.

In the present article, the radiography of the term, *moșie* (estate) is made. The lexeme is to be analysed both from the perspective of the role and the hypostases it is met in the old legal system (an analysis based on the archive documents), and, of course, from the toponymic perspective (the typology of the structures it appears in, along with their frequency).

Keywords: estate, juridical, succession, archive documents, toponymy, structure.